

Verbs pronominals inherents: descripció i representació lexicogràfica*

MERCÈ LORENTE CASAFONT
Institut Universitari de Lingüística Aplicada
Universitat Pompeu Fabra

1. INTRODUCCIÓ

Els verbs pronominals inherents, en general denominats simplement *verbs pronominals*, són els verbs que només poden aparèixer en construccions pronominals, en les quals els clítics no exerceixen cap funció sintàctica o, dit d'una altra manera, no són argumentals.

Les gramàtiques catalanes que s'han ocupat d'aquest fenomen solen presentar una definició senzilla, acompanyada d'una filera d'exemples, que ens pot menar a considerar aquest grup de verbs com un grup homogeni, delimitat per un conjunt reduït de característiques. Tanmateix, lluny d'aquesta pretesa uniformitat, els exemples aportats per Fabra (1981 [1956]) i per altres gramàtiques posteriors mostren unitats verbals diverses semànticament i sintàctica. Observem que a (1) tenim tant pronominals inherents de procés intern com de moviment; a (2), que n'hi ha d'intransitius sense complement obligatori, d'intransitius que regeixen preposició, i de transitius; que hi ha parelles d'alternants pronominals i no pronominals que no mostren gaire diferències de significat (3) mentre que n'hi ha que divergeixen semànticament (4); i, finalment, encara que els pronominals inherents més freqüents només porten un clític de tipus reflexiu (*es/es*), n'hi ha d'altres que en porten dos, generalment la combinació d'un de reflexiu amb un altre (*hi, ho, en, la, les*).

- (1) *evaporar-se* (procés, canvi); *anar-se'n* (acció, moviment)
- (2) *agenollar-se* (intr.); *cruspir-se* (tr.); *penedir-se de* (CRV)
- (3) *morir-se, morir* (mateix significat)

* Aquest treball forma part de la recerca sobre unitats verbals realitzada en el marc dels projectes RICOTERM3 (HUM2007-65966-C02-01) i TEXTERM3 (HUM2006-09458).1

- (4) *pensar-se, pensar* (significats diferents)
 (5) *veure-s'hi, fer-s'ho, haver-se-les* (més d'un clític, fixació fraseològica)

Cal tenir en compte que la caracterització dels verbs pronominals inherents ha sofert una evolució ben clara: des de definicions simples, que ens susciten força interrogants per a la recerca, fins a descripcions actuals més complexes, que albiren fenòmens de variació i n'apunten algunes motivacions semàntiques. Les preguntes que ens planteja l'observació dels verbs pronominals destacats pels gramàtics són per exemple: *a)* Per què alguns verbs que presenten alternança són inclosos en la classe de pronominals inherents? *b)* Què ho fa que uns verbs pronominals presentin alternança i que d'altres no en puguin tenir? *c)* Hi ha subclasses sintàctiques i semàntiques diverses entre els pronominals inherents? *d)* Hi ha alguna classe semàntica preferent entre unitats verbals que no poden ocórrer sense clític?

Reprenem, amb aquesta comunicació, una línia de treball sobre verbs pronominals inherents en català, encetada a Lorente (1994), però una mica de passada, ja que aleshores ens vàrem centrar fonamentalment en fenòmens d'alternança argumental. La finalitat d'aquesta represa és la de poder descriure la morfologia, la sintaxi i la semàntica d'aquests verbs, establir-ne una tipologia i abordar la qüestió teòrica de la pronominalització inherent com un procés de lexicalització. En aquest punt, prenem com a referència l'obra de Grimshaw (1982), que postula que, si en una construcció verbal hi ha un clític reflexiu, això és indicatiu de l'aplicació d'una regla lèxica.

Així doncs, els verbs pronominals inherents constitueixen un fenomen lingüístic especialment interessant per al lexicòleg, per tal com la fixació del clític i les corresponents conseqüències sintàctiques o semàntiques tenen un origen lèxic, o dit d'una altra manera són fruit d'un procés de lexicalització, que caldria descriure i explicar. Partim de la idea que la pronominalització regular (o l'alternança regular entre verbs no pronominals i verbs pronominals) és un procés formal i semàntic alhora que presenta força variació (construccions verbals reflexives, recíproques, incoatives, passives o impersonals), i que, en el cas dels pronominals inherents, la casuística no és menys complexa, com mostràvem a Lorente (1994, p. 213-217). A més, si considerem que els verbs pronominals inherents són conseqüència d'un procés de lexicalització, aquest serà un procés defectiu, en el sentit que el correlat no pronominal no es deu realitzar en el lèxic d'una llengua per restriccions semàntiques (Lorente, 1994, p. 214).

En aquesta comunicació, però, ens volem concentrar en una qüestió relacionada amb la metodologia per al treball descriptiu plantejat: l'ús de fonts lexicogràfiques per a la detecció de pistes que ens ajudin en la descripció de les subclasses de verbs pronominals inherents. Concretament, i atesa la temàtica d'aquest col·loqui, volem beure de la font del diccionari Fabra per trobar-hi informació

sobre els verbs pronominals inherents, que no és explícita en l'obra gramatical fabriana. La hipòtesi de treball que hi ha darrere d'aquesta comunicació és, doncs, que Fabra, quan actua de gramàtic, fa una síntesi del fenomen, explicable per tractar-se d'un cas poc productiu; mentre que quan el Fabra lexicògraf es dedica a la redacció de les entrades dels verbs pronominals n'ha de resoldre, acuradament i cas per cas, la representació de la informació semàntica i sintàctica associada. Enfront de la posició generalitzadora i de síntesi del gramàtic, el Fabra lexicògraf ha d'afrontar una descripció, al detall, dels verbs pronominals inherents, que no són, com dèiem, idèntics entre si. L'objectiu d'aquesta comunicació és, doncs, revisar la representació lexicogràfica de verbs pronominals amb clític inherent al *Diccionari general de la llengua catalana* (DGLC) (Fabra, 1982 [1932]) en relació amb la identificació d'aquestes subclasses.

En l'apartat següent revisarem les definicions i els exemples que ens aporten diverses obres gramaticals, des de la gramàtica pòstuma (Fabra, 1981 [1956]) fins a diverses aportacions dins de la *Gramàtica del català contemporani* (Solà [et al.] [dir.] 2002), per extreure'n les variables principals utilitzades en la caracterització dels verbs pronominals inherents. Més endavant, analitzarem un petit conjunt d'articles del DGLC (Fabra, 1982 [1932]) corresponents a entrades de la nomenclatura principal marcades com a verbs pronominals (*v. pron.*) i hi cercarem indicis o traces que ens permetin apuntar cap a una classificació interna d'aquest conjunt de verbs.

2. DESCRIPCIÓ GRAMATICAL DELS VERBS PRONOMINALS INHERENTS

Fabra distingeix les construccions verbals reflexives o recíproques de la resta de verbs pronominals, sota la descripció següent (1981 [1956], p. 70-71):

Però molts cops que adjuntem un pronom feble a un verb que està en la mateixa persona, amb aquesta combinació no indiquem una acció reflexa o recíproca. Ex.: *em penso, et penses*, etc. Quan això s'esdevé, el pronom no és representat de cap complement acusatiu o datiu, i es diu que *em penso, et penses*, etc., són formes del verb *pensar-se* (dit verb *pronominal*). Altres exemples de verbs pronominals (que sovint indiquen un fenomen, una activitat interna que es produeix en la cosa o persona designada pel subjecte, altres vegades presenten lleugerament o no gens alterada la significació del verb): *evaporar-se* (l'aigua), *fondre's* (el glaç), *admirar-se, equivocar-se, recordar-se, oblidar-se, riure's, pensar-se, creure's, morir-se* (però no *callar-se, caure's*, com diuen alguns). Hi ha verbs que no existeixen sinó sota la forma pronominal: *abstenir-se, adir-se, adonar-se, aferrissar-se, agenollar-se, capguardar-se, capténir-se, ensenquir-se, entossudir-se, immiscir-se, penedir-se, rebel·lar-se, abaltir-se, aclofar-se, acaranyar-se, acarnissar-se, agemolir-se, (de)candir-se, cruspír-se, empatollar-se, empassar-se, esquitllar-se, escarrassar-se.*

Com podem observar, Fabra separa els verbs pronominals reflexius i recíprocs, en què el pronom exerceix la funció d'objecte directe o d'objecte indirecte, de la resta de verbs pronominals, en què el pronom no fa una funció argumental. I, d'aquest conjunt, en un esforç de síntesi lloable, en destaca la variació interna: 1a) verbs que no existeixen sinó sota la forma pronominal (els inherents), com *abstè-nir-se*; 1b) verbs que disposen de variants pronominals i de variants no pronominals, com *fondre* i *fondre's*; 2a) verbs que «indiquen un fenomen, una activitat interna», com *evaporar-se*, i 2b) verbs que «presenten lleugerament o no gens alterada la significació del verb», com *morir-se*. Introdueix, doncs, en la descripció dues variables d'anàlisi: la corresponent als models 1a i 1b, l'alternança pronominal; i la corresponent a la parella 2a i 2b, la repercussió del clíctic en el significat del verb. Aquestes dues variables no són excloents entre si, ja que hi ha verbs pronominals inherents (1a) que expressen un procés intern (2a), com *decandir-se* o *ruboritzar-se*.

decandir-se v. pron. Anar perdent la força, la vigoria.
(DGLC, Fabra, 1982 [1932], p. 528)

ruboritzar-se v. pron. Enrojolar-se.
(DGLC, Fabra, 1982 [1932], p. 1507)

Adonem-nos que Fabra, amb la seva classificació de verbs pronominals, descarta que entre els verbs pronominals inherents n'hi hagi de reflexius o recíprocs; cosa que ens plantejaria un problema a l'hora de descriure la semàntica de verbs com *avenir-se*, clarament recíproc, o *suïcidar-se*, inequívocament reflexiu. La causa d'aquesta situació és que Fabra fa prevaler en la descripció un criteri de base sintàctica (la funció gramatical o argumental del clíctic); mentre que una visió lexicalista, que combini criteris sintàctics, morfològics i semàntics, en la descripció de les construccions verbals ens ha de permetre de superar aquest petit escull.

La referència als verbs pronominals inherents a Badia (1994) encara és més reduïda que la de Fabra (1981 [1956]). Inclou les construccions de verbs pronominals inherents entre les oracions reflexives per extensió (o no pròpies), amb la caracterització següent: «Només poden ésser conjugats en forma reflexiva, la qual, si hi és indispensable per a identificar el verb, no n'és sinó un additament formal, sense aportar-hi cap matís significatiu. *No m'hi atreveixo. Se n'ha ben penedit. Encara et queixes?*» (Badia, 1994, p. 295). Notem, però, que Badia segueix la mateixa línia descriptiva, inclou aquests casos entre les construccions reflexives, i quan es refereix als verbs pronominals intransitius que presenten alternança pronominal, amb els exemples *d'anar-se'n* i *tornar-se'n*, diu: «debades hi cercariem un significat reflexiu». Sembla, doncs, que Badia també es decanta cap a la idea que els pronominals inherents no poden ser semànticament ni reflexius ni recíprocs.

Mascaró (1986, p. 134) opta també pel criteri de la funció gramatical dels clítics quan afirma que «el cas més típic de pronom feble que no està relacionat amb cap sintagma nominal (o més ben dit amb cap posició de sintagma nominal en la frase) i per tant no és referencial, és el dels anomenats verbs pronominals». Diferencia així els clítics de font pròpia o sintàctica dels clítics de font lèxica, sense referent, que exemplifica amb casos com: *empassar-se*, *pensar-se*, *queixar-se*, *abstenir-se*, *atrevir-se*, *anar-se'n*, *dur-se'n*, *emportar-se'n*, *tornar-se'n*, *veure-s'hi*, *tornar-s'hi*, *campar-se-la*, *jugar-se-la*, *tenir-se-les*, *haver-se-les*, *carregar-se-les*, *pirar-se-les*, *arreglar-se-les*, *passar-s'ho bé*, *fer-s'ho*. Destaquem de la seva anàlisi la prova d'afegir el sintagma preposicional *a si mateix*, per demostrar «el caràcter no reflexiu, semànticament, del clíctic». Bonet (2002, p. 940-941) recupera la via de Mascaró (1986) en dir que «els anomenats verbs pronominals són verbs que tenen un pronom feble reflexiu inherent. No existeixen sinó com a pronominals, i el pronom no es pot doblar amb l'expressió *a si mateix*», i amb exemples ben variats com *veure-s'hi*, *queixar-se*, *anar-se'n*, *passar-s'ho*, *dinyar-la*, *no tenir-les totes* o *pensar-se*. Nosaltes, en canvi, pensem que aquesta mena de proves refusen la reflexivitat sintàctica, és a dir l'alternança pronominal regular, però que no manllevem un cert matis significatiu, com podem copsar en la definició de *suïcidar-se*.

suïcidar-se *v. pron.* Matar-se a si mateix.
(DGLC, Fabra, 1982 [1932], p. 1593)

Bartra (2002), quan repassa els valors del clíctic reflexiu, es refereix al valor de l'*es* inherent, amb la definició següent, que ens torna a recordar la variació interna d'aquest grup de verbs, i una certa indefinició en l'abast del conjunt (Bartra, 2002, p. 2150):

Finalment les oracions *La pobra tieta es va desmaiar*, *Les llimones s'han florit*, *S'han ajupit per collir el bitllet*, *No em penedeixo de res* o *En Josep sempre es mareja en cotxe* tenen un pronom reflexiu sense antecedent. De vegades es diu que el verb és pronominal o que el clíctic és inherent. Alguns dels predicats d'aquestes oracions són ergatius inherents o inacusatius, d'altres intransitius i encara n'hi ha que tenen una versió no pronominal transitiva i són ergatius.

Convé destacar especialment les aportacions de Todolí (1998 i 2002) i de Roselló (2002), que analitzen amb molt més deteniment el fenomen, i incorporen a l'anàlisi noves variables morfològiques, sintàctiques i semàntiques. Todolí (1998, p. 92-97) parla de *funció lèxica* quan el clíctic no s'identifica amb cap posició sintàctica,¹

1. Todolí (1998, p. 92-95) dedica una bona part d'aquest capítol als clítics de funció lèxica *la*, *les*, *ho*, *en*, *hi* (*tenir-se-les*, *anar-se'n*, *veure-hi*, *passar-s'ho*), que nosaltres no tractem en aquesta comunica-

i exposa que aquesta funció consisteix bàsicament a amputar un argument al verb, generalment, el complement directe (Todolí, 1998, p. 93). Pel que fa al pronom *es*, afirma que és el clíctic inherent més productiu, i que, a diferència de la resta de clíctics de funció lèxica, acusatius o adverbials, «el clíctic *se* no elimina cap argument, però modifica les relacions entre els constituents oracionals», com fa notar mitjançant el contrast entre *lamentar* transitiu i *lamentar-se*, intransitiu que regeix un complement preposicional (Todolí, 1998, p. 96). A Lorente (1994, p. 224-225) ja indicàvem que les regles lèxiques que regulen alternances entre construccions verbals pronominals i no pronominals no sempre es corresponen amb la incorporació o l'eliminació d'una posició argumental, sinó que també poden afectar la manera com es projecten els arguments en els constituents sintàctics.

Todolí (2002) manté la mateixa argumentació: considera aquest conjunt de verbs com «el resultat d'un procés de lexicalització o de fusió entre el clíctic i el verb» (Todolí, 2002, p. 1374),² i que, en general, «els clíctics inherents no realitzen la funció d'un sintagma sinó que es comporten d'una manera semblant als afixos derivatius. És a dir, [...] es combinen amb determinats verbs per donar lloc a verbs amb un significat i una estructura argumental pròpia» (Todolí, 2002, p. 1374), tot i que el pronom inherent *es* «simplement modifica la relació sintàctica entre el verb i els arguments que en depenen» (Todolí, 2002, p. 1430). Nosaltres, que compartim globalment la caracterització d'aquesta autora, afegiríem que l'alternança de constituents dels seus exemples de (6) sembla comportar alhora un cert matís significatiu distintiu, encara que sigui molt lleu.

(6) *Pere lamenta la seva mala sort / Pere es lamenta de la seva mala sort*
El teu menyspreu li dol a Maria / Maria es dol del teu menyspreu

Rosselló (2002, p. 1867) introdueix un nou element que, a parer nostre, és fonamental en la descripció global del fenomen: la variació geolectal. Recorda precisament que els pronominals quasicopulatius (*tornar-se*, *quedar-se*, *fer-se*) a Mallorca no s'usen amb clíctic (*tornar*, *quedar*, *fer*),³ fet pel qual són qualificats de «veritables verbs pronominals» de clíctic inherent. Després de revisar diversos grups d'alternances pronominals, Rosselló reflexiona sobre quins són els verita-

ció, per tal com ens centrem en el clíctic de funció lèxica *es*, que és l'únic representat en la nomenclatura del DGLC (Fabra, 1982 [1932]).

2. Todolí (2002, p. 1374) afirma que es tracta d'un fenomen de lexicalització poc productiu, i ens convidrà en treballs posteriors validar aquesta hipòtesi amb les dades acumulades per l'Observatori de Neologia (<http://www.iula.upf.edu>).

3. Deixarem per a treballs posteriors aquesta variació geolectal que ja es documenta en l'època medieval.

bles pronominals i distingeix els verbs inherentment pronominals (entre els quals inclou els ergatius inherents, com *agenollar-se* o *penedir-se de*, i els verbs pronominals que regeixen un complement preposicional i que no tenen un correlat transitiu, com *abstenir-se de* o *adir-se amb*) dels verbs pronominalitzats, que sí que presenten alternança amb una variant no pronominal, com els ergatius *avergonyir-se* o *ennuegar-se* o com els que regeixen preposició com *admirar-se* o *aprofitar-se* (Rosselló, 2002, p. 1943). Compartim aquesta visió molt més clarificadora, que delimita clarament el conjunt de pronominals inherents als casos que no presenten alternant no pronominal.

Rosselló (2002), com abans Lorente (1994) i Todolí (1998), se centra també en l'efecte sintàctic que té el clíctic inherent, amb l'assumpció que «un clíctic concordat (ni reflexiu ni possessiu) bloqueja l'acusatiu», amb l'excepció dels casos de clíctic tèlic, com *empassar-se* (obligatori) o *cruspir-se* (opcional) (Rosselló, 2002, p. 1943-1944). Ens interessa, de manera especial, l'explicació del contraexemple de bloqueig de l'acusatiu basada en la telicitat d'esdeveniments, ja que es tracta d'una explicació que pot validar-se mitjançant proves sintàctiques i que, alhora, té fonaments semàntics.⁴

Amb aquest repàs, hem pogut copsar com la descripció dels verbs pronominals inherents ha anat progressant, des d'unes primeres caracteritzacions que simplement distingeixen aquests verbs amb clíctic no referencial dels verbs reflexius i recíprocs, que no hi veuen aspectes semàntics a destacar, i que encara denoten vacil·lacions en el seu abast, en incloure casos amb correlats no pronominals, fins a actualment, en què la caracterització dels pronominals inherents s'ha centrat bàsicament en els efectes sintàctics i semàntics del clíctic inherent, que poden apuntar solucions cap a la classificació interna del fenomen i una explicació més completa de les condicions de lexicalització defectiva.

3. CORPUS D'ANÀLISI I METODOLOGIA

Per tal de fer la revisió dels articles del DGLC (Fabra, 1982 [1932]), a la recerca d'indícis lexicogràfics per a la classificació dels verbs pronominals inherents en subclasses, hem constituït un corpus amb un conjunt de 38 verbs, una petita mostra de les 531 entrades verbals codificades al DGLC com a *v. pron.* La mostra l'hem establerta amb la intersecció dels 23 exemples que Fabra (1981 [1956], p. 70) diu que «no existeixen sinó sota la forma pronominal» i els 17 verbs pronominals que formaven part del corpus d'anàlisi de Lorente (1994). N'hem confirmat la codifi-

4. «Que el clíctic sigui optatiu o obligatori deu dependre del significat. Així, s'observa que el clíctic és obligatori en aquells verbs que tenen un significat lèxic inherent d'apropiació (o interiorització)» (Rosselló, 2002, p. 1944).

cació de *v. pron.* mitjançant la consulta del diccionari de verbs de Ginebra i Montserrat (1999). Són els següents:

abalançar-se, abaltir-se, abstenir-se, acarcanyar-se, acarnissar-se, aclofar-se, adir-se, adonar-se, aferrijar-se, agenollar-se, agemolir-se, avencar-se, avenir-se, avidolar-se, avinençar-se, burlar-se, capguardar-se, captenir-se, cruspitar-se, decandir-se, eixamenar-se, empatollar-se, empassar-se, ensequir-se, entossudir-se, esquitllar-se, escarrassar-se, extralimitar-se, extravasar-se, extravenar-se, immiscir-se, jactar-se, pairar-se, penedir-se, rebel·lar-se, ruboritzar-se, tallgirar-se, trufar-se.

Hem revisat manualment les definicions i els exemples dels articles del DGLC (Fabra, 1982 [1932]) corresponents a aquests 38 verbs del corpus, per detectar i aïllar totes aquelles expressions lingüístiques que puguin considerar-se indicis⁵ d'alguna subclasse prevista en la revisió bibliogràfica que hem fet. Preveiem trobar-hi indicis de significat reflexiu o de significat recíproc en alguns verbs, extraure informació sobre el règim preposicional o sobre el caràcter transitiu d'alguns verbs, identificar-hi verbs incoatius o inacusatius pronominals que no tenen correlat causatiu transitiu, i finalment copsar si n'hi ha algun que s'hagi escolat i que veritablement tingui un correlat no pronominal usual. Hem establert una correlació entre indicis i expressions recurrents en els articles lexicogràfics com mostrem a continuació:

- a) Pronominalització inherent: El descriptor de la definició és un verb pronominal també? sí/no
- b) Hi ha indicació de possible alternança amb un verb no pronominal en l'article lexicogràfic? sí/no
- c) Significat reflexiu: Hi ha possessius referits al subjecte del verb en la definició o en els exemples? O alguna unitat lèxica que pugui expressar el sentit reflexiu? sí/no
- d) Significat recíproc: El subjecte del verb està expressat en plural o mitjançant el pronom *cadascú* en la definició o en els exemples? Alternativament s'usa l'expressió *l'un amb l'altre*? sí/no
- e) Hi ha indicació explícita del règim preposicional? sí/no
- f) Casos especials

Il·lustrem a continuació l'anàlisi realitzada, subratllant les expressions que poden denotar els indicis *a*, *c* i *e* en l'article del verb *abalançar-se*.

5. Ens hi hem referit amb la denominació de *indicis lexicogràfics*, per tal com ens proposem d'ampliar la recerca amb indicis de caràcter morfològic en un treball posterior.

abalançar-se v. pron. *Tirar-se* endavant recolzant sobre un objecte de manera que el cos faci balança, estigui a punt de donar la balança; **abocar-se** excessivament. || Fer l'acció de llançar-se contra algú. (DGLC, Fabra, 1982 [1932], p. 2)

4. RESULTATS DE L'ANÀLISI I PRIMERA PROPOSTA DE CLASSIFICACIÓ

Revisats els articles dels 38 verbs seleccionats a partir dels 6 blocs previstos, obtenim les constatacions següents:

a) 28 dels 38 presenten un descriptor verbal pronominal, fet que no sembla d'entrada gaire distintiu.

abalançar-se, abaltir-se, abstenir-se, acarcanyar-se, acarnissar-se, aclofar-se, aferrissar-se, agenollar-se, agemolir-se, avençar-se, avidolar-se, captenir-se, cruspír-se, decandir-se, eixamenar-se, empatollar-se, empassar-se, ensequir-se, entossudir-se, esquitllar-se, escarrassar-se, extralimitar-se, extravenar-se, immiscir-se, jac-tar-se, pairar-se, ruboritzar-se, trufar-se.

b) Només 5 dels 38 articles contenen indicacions sobre l'alternança amb un correlat no pronominal:⁶ *adonar-se* i *agenollar-se* inclouen com a acceptió la construcció causativa no pronominal corresponent (*Fer adonar algú d'alguna cosa; Fer agenollar algú*); a *avenir-se* s'indica explícitament una acceptió amb el·lipsi del pronom (*No els podem fer avenir*) i una variant transitiva (*No els podem avenir*); *avidolar-se* remet a *avidar-se*, mentre que l'entrada principal és *avidar*, transitiu amb alternança pronominal; i *empatollar-se* inclou l'exemple no pronominal *Quina mentida els empatolles?*

c) En la mostra només hem identificat 2 casos de significat reflexiu validats per la presència a la definició del mot *cos*: *abalançar-se*, que reproduïem a l'apartat anterior, i *agemolir-se*. A manca d'una anàlisi més àmplia, semblaria que l'índici de la presència del possessiu referit a subjecte no és productiva.

agemolir-se v. pron. Abaixar el cos, ajupir-se, esp. en actitud de submissió. *Així que el renyava (un gos) s'agemolia als meus peus.*

d) Més bon resultat han donat les pistes sobre reciprocitat. Així, *adir-se, avenir-se, avinençar-se* i *eixemenar-se* es mostren com a verbs de significat recíproc, amb l'adjunció en la definició de l'expressió *l'un amb l'altre* (Harmonitzar, anar bé l'un amb l'altre), amb el subjecte explícit en plural (Formar, les abelles, un eixam) o mitjançant exemples en plural (*Aquests dos colors no s'adiuen gens; Ens avenir molt, jo i el meu germà*), o en singular i complement preposicional regit (*Aquest capell no s'adiu amb el vestit, no s'hi adiu; No ens vam poder avinençar amb el barquer*).

6. Al *Diccionari d'ús dels verbs catalans* (DUVC), Ginebra i Montserrat (1999) indiquen que *abalançar, abaltir, burlar* i *ruboritzar*, de la mostra, també disposen d'alternants no pronominals.

e) S'indica el règim preposicional de manera explícita en 9 dels casos analitzats, principalment en els exemples.

abstenir-se (de), *aferrissar-se* (a), *burlar-se* (de), *capténir-se* (de), *escarrassar-se* (a), *jactar-se* (de), *pairar-se* (de), *penedir-se* (de), *rebellar-se* (contra).

f) En el darrer apartat, hem inclòs alguns casos especials, que no segueixen fórmules recomanades en lexicografia. La definició de *acarcanyar-se* s'inicia amb un exemple en infinitiu, seguit de sinònims, la de *adonar-se* ho fa també amb un exemple en infinitiu, seguit de sinònims en negatiu (no passar-li desapercebuda, no escapar a la seva atenció), el descriptor de la definició de *enseguir-se* no és una unitat verbal, com seria esperable, sinó l'expressió *allò que*; i la definició de *tallgirar-se* és «Dit d'un instrument la vora tallant del qual es doblega o decanta a un costat, ço que fa que l'instrument no talli». El cas de la definició de *extravasarse* també s'allunya de l'estructura habitual: «Un líquid sortir per infiltració o efusió, del seu conducte normal». No pretenem treure d'aquest nombre limitat de casos especials cap dada rellevant, fora d'intuir que Fabra es devia trobar amb uns verbs que s'escapen clarament d'una definició habitual, potser per restrictius, i convenir, doncs, que caldria revisar-los en treballs posteriors, amb dades textuales que il·lustrin l'ús real de formes flexionades tant d'aquests verbs com de tots els verbs pronominals inherents que al DGLC (Fabra, 1982 [1932]) presentin una definició gens sistemàtica.

Convé fer notar que hi ha 3 casos de la mostra de 38 que no presenten cap dels 5 indicis previstos d'*a-e*, i que tampoc no suposen casos especials com els de *f*: *decandir-se*, *empassar-se* i *esquitllar-se*. També hi ha 9 verbs en què l'únic indicatiu lexicogràfic localitzat ha estat el del descriptor pronominal *a*. Comprovem que, en aquests casos, l'anàlisi d'indicis lexicogràfics no ens ajuda a caracteritzar prou aquests verbs pronominals inherents en subclasses. Caldrà afegir a l'anàlisi altra mena d'indicis (morfològics sobre la formació lèxica del verb o sintàctics a partir dels contextos d'ús real en discurs), com preveïem a l'inici.

Els resultats d'aquest primer tast, amb tota la prudència que ens exigeix treballar amb una mostra tan petita de dades, ens permetria albirar, com a proposta de treball futur, una classificació parcial com la següent:

— Verbs pronominals inherents de significat reflexiu: *abalançar-se*, *agemolir-se*. Els dos casos són, a més, accions de moviment.

— Verbs pronominals inherents de significat recíproc: *adir-se*, *avenir-se*, *avinençar-se*, *eixamenar-se*. Tres dels casos són verbs d'estat, i el quart indica una acció d'agrupament. Des del punt de vista sintàctic, els recíprocs quan s'usen en singular regeixen indefectiblement un complement amb la preposició *amb*.

— Verbs pronominals inherents incoatius o de procés intern: *abaltir-se*, *decandir-se*, *extravasarse*, *extravenarse*, *ruboritzar-se*, *trufarse*. Es tractaria de casos

no marcats lexicogràficament, mitjançant els indicis previstos aquí, però que comparteixen un descriptor pronominal de procés intern.

Pendents de completar, doncs, aquest estudi amb proves morfològiques i sintacticodiscursives, i amb un corpus més ampli, que permetin avançar en la determinació de subclasses dins dels verbs pronominals inherents, en aquesta primera ullada hem pogut observar també que la codificació lexicogràfica de *v. pron.* amaga verbs que no són pronominals inherents, ja que disposen d'alternants no pronominals, i també que, en el subconjunt de verbs pronominals inherents que regeixen complement preposicional, hi ha diverses subclasses semàntiques, que caldrà verificar amb més proves complementàries.

5. CONCLUSIONS

Creiem que hem pogut demostrar, malgrat les dimensions de la mostra, que el Fabra lexicògraf ens ofereix detalls, en definicions més o menys sistemàtiques, i en els exemples il·lustradors, que superen amb escreix la caracterització succinta de la gramàtica, i que mostren que Fabra tenia ben present la variació interna dels verbs pronominals inherents, i d'altres pronominals amb alternança no pronominal. Fins i tot, els casos especials (o asistemàtics) ens permeten entreveure usos restrictius d'alguns verbs pronominals inherents, que caldrà confirmar més endavant.

La pista lexicogràfica més productiva és l'expressió explícita, principalment en els exemples, de les preposicions regides per alguns d'aquests verbs. Tanmateix, es tracta d'una pista que no ens permet distingir entre subclasses sintacticosemàntiques, si no la complementem amb d'altres indicis.

La informació representada al DGLC avala l'argumentació que, a diferència del que s'expressa en general a l'obra gramatical, hi ha verbs pronominals inherents amb un significat reflexiu o recíproc, encara que els seus clítics no puguin funcionar sintàcticament, d'objecte directe o d'objecte indirecte, com ho fan els clítics de les variants reflexives i recíproques resultants d'una regla de pronominalització.

REFERÈNCIES BIBLIOGRÀFIQUES

- BADIA I MARGARIT, Antoni M. (1994). *Gramàtica de la llengua catalana: Descriptiva, normativa, diatòpica, diastràtica*. Barcelona: Enciclopèdia Catalana.
- BARTRA, Anna (2002). «La passiva i les construccions que s'hi relacionen». A: SOLÀ, Joan [et al.] [dir.]. *Gramàtica del català contemporani*. Vol. 2: *Sintaxi (1-16)*. Barcelona: Empúries, p. 2115-2179.
- BONET, Eulàlia (2002). «Clitització». A: SOLÀ, Joan [et al.] [dir.]. *Gramàtica del català contemporani*. Vol. 1: *Introducció. Fonètica i fonologia. Morfologia*. Barcelona: Empúries, p. 933-989.

- BRESNAN, Joan [ed.] (1982). *The mental representation of grammatical relations*. Cambridge: The Massachusetts Institute of Technology Press.
- FABRA, Pompeu (1981). *Gramàtica catalana*. 10a ed. Barcelona: Teide. [1a ed., 1956]
- (1982). *Diccionari general de la llengua catalana*. 16a ed., Barcelona: EDHASA. [1a ed., 1932]
- GINEBRA, Jordi; MONTSERRAT, Anna (1999). *Diccionari d'ús dels verbs catalans*. Barcelona: Edicions 62.
- GRIMSHAW, Jane (1982). «On the lexical representation of Romance reflexive clitics». A: BRESNAN, Joan [ed.]. *The mental representation of grammatical relations*. Cambridge: The Massachusetts Institute of Technology Press, p. 87-149.
- LORENTE, Mercè (1994). *Aspectes de lexicografia: representació i interpretació gramaticals*. Barcelona: Publicacions de la Universitat de Barcelona. També disponible en CD-ROM: Barcelona: Universitat Pompeu Fabra. Institut Universitari de Lingüística Aplicada, 2008. [1a ed., 2002]
- MASCARÓ, Joan (1986). *Morfologia*. Barcelona: Enciclopèdia Catalana.
- ROSSELLÓ, Joana (2002). «El SV, I: verb i arguments verbals». A: SOLÀ, Joan [et al.] [dir.]. *Gramàtica del català contemporani*. Vol. 2: *Sintaxi (1-16)*. Barcelona: Empúries, p. 1857-1949.
- SOLÀ, Joan [et al.] [dir.] (2002). *Gramàtica del català contemporani*. Barcelona: Empúries. 3 v.
- TODOLÍ, Júlia (1998). *Els pronoms personals*. València: Universitat de València.
- (2002). «Els pronoms». A: SOLÀ, Joan [et al.] [dir.]. *Gramàtica del català contemporani*. Vol. 2: *Sintaxi (1-16)*. Barcelona: Empúries, p. 1341-1433.